

Regulace profesních rolí SP

V současné době se rozpoutala odborná i politická diskuze o tom, zda je sociální práce profesí, která si zaslouží zákon o komoře sociálních pracovníků. Na stránkách tohoto časopisu bychom se měli do diskuze zapojit s odborně zdůvodněnými postoji.

Text: prof. JUDr. Igor Tomeš, CSc., profesor sociální politiky, evropského a českého sociálního práva a sociální správy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, tomes@volny.cz

Profesní role sociálních pracovníků vychází z definice profesní sociální práce. Mezinárodní organizace sdružující profesní sociální pracovníky (IASSW) a jejich vzdělavatele (IFSW) se v červenci 2014 v Melbourne (Austrálie) dohodla, že „sociální práce je praktická profese a vědecký obor, které podporují sociální změnu, sociální soudržnost, práva a svobodu lidí. Zásady sociální spravedlnosti, lidských práv, kolektivní zodpovědnosti a respektování rozdílností jsou základem sociální práce. S pomocí teorií sociální práce, sociálních věd, humanitních oborů a tradičních (původních) poznatků, sociální práce zapojuje lidi a struktury do řešení problémů života a do posilování sociálního blaha“.

Co z definice vyplývá? Především, že sociální práce tak, jak je definovaná v zákoně o sociálních službách (č. 108/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů), je definicí zaměstnání, které mohou vykonávat absolventi humanitních, sociálních, ekonomických a právních studií. Nejde tedy o definici profesní sociální práce jako akademické disciplíny, tedy jako zvláštního oboru studia na středních, středně odborných a vysokých školách v celé Evropě.

Za druhé se tento akademický obor od ostatních sociálních a humanitních věd liší tím, že má svou vlastní teorii sociální práce a s pomocí vlastních teorií a teorií sociálních věd, humanitních oborů a tradičních (původních) poznatků řeší komplexně problémy jednotlivců i specifických skupin a zapojuje lidi a struktury do řešení problémů života a do posilování kvality jejich života. Zatímco psycholog řeší problémy psychologie jednotlivých lidí, sociolog řeší především sociální problémy skupin, právník problémy právní a ekonom problémy hospodářské, profesně vzdělaný sociální pracovník řeší problémy vlastními postupy (metodologií), diagnostikuje problémy lidí a specifických skupin, a to se základními znalostmi psychologie, sociologie, práva, ekonomie a zdravotní vědy. Jde tedy o novou profesi,

kteřá se liší od ostatních existujících sociálních a humanitních profesí a doplňuje služby lidem (případová práce) a skupinám lidí (komunitní práce).

Za třetí, v obecném povědomí se dnes už uznává, že je rozdíl mezi konáním sociálního pracovníka, sociologa, psychologa, lékaře, sociálního inženýra či sociálního pedagoga a dalších příbuzných odborných pracovníků.

Za čtvrté, vztah mezi profesním sociálním pracovníkem a jeho klientem (zákazníkem) je sice právně rovný, zpravidla založený smlouvou, avšak ve skutečnosti nerovný, protože klient je často v duševním a fyzickém stavu, ve kterém se neumí ubránit komukoliv. Je to vztah podobný vztahu mezi lékařem a jeho pacientem. Proto profesní sociální pracovníci musí být vázáni etickým kodexem své profese. Takové kodexy byly vypracovány jak mezinárodními, tak národními profesními organizacemi. Kontrolu dodržování etiky nemůže vykonávat veřejný úředník, který nebyl vzdělán v profesi.

Proto ČR potřebuje pro profesně vzdělané sociální pracovníky veřejnoprávní samosprávnou komoru s povinným členstvím pro vysokoškolsky vzdělané sociální pracovníky a s dobrovolným členstvím pro ostatní sociální pracovníky, podobnou komoře lékařské, stomatologické, farmaceutické a advokátní. Postavení sociálních pracovníků při výkonu povolání je srovnatelné s postavením lékaře, zubáře, lékárníka a advokáta.

Pokusíme-li se popsat obsah výkonu této profese, můžeme definici opřít o klíčová slova:

- a) úsilí o sociální soudržnost a boj proti sociální vyloučenosti jednotlivců i skupin;
- b) úsilí o realizaci sociálních práv každého člověka organizováním sociální solidarity s potřebnou skupinou osob a potřebnými jedinci, kteří si nemohou nebo neumí pomoci sami.

Po roce 1990 začala potřeba sociální práce pronikat do zdravotnictví, a to ne jako ošetřovatelství, ale jako sociální práce v moderním pojetí¹ (zejména po přijetí zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních

službách²). Sociální pracovníci začali pronikat do školství; doplňují práci sociálních pedagogů, kteří pomáhají zaostávajícím žákům tím, že pomáhají rodinám těchto žáků. Začínají působit i na vysokých školách jako podpora studentů se zdravotním znevýhodněním. Od roku 2001 pronikají do vězeňství a postpenitenciární péče³, a na katedře sociální práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy pro ně byla vytvořena specializace. Z uvedeného vyplývá, že sociální pracovníky potřebují i v jiných oborech než jen v sociálních službách, úprava jejich statusu v obecné normě je proto nezbytná a právní úprava by neměla být omezena jen na sociální služby. Při profesionalizaci sociální práce vystupují do popředí otázky vzdělání a profesionální etiky.

Nakonec ještě k otázce povinného členství v komoře. Existuje velká, nejen horizontální, ale i vertikální diversifikace uplatnění profesních sociálních pracovníků. Je to profese výrazně vnitřně strukturovaná, srovnatelná se zdravotnictvím: vertikálně – lékaři, zdravotní sestry, ošetřovatelé a horizontálně – internisté, gynekologové atd. Mezi sociálními pracovníky je vertikální struktura podobná jako ve zdravotnictví, proto označovat všechny sociální pracovníky stejně, bez reflexe diversifikace, je zavádějící.

Zákon by měl respektovat rozdíly v kvalitě a obsahu práce sociálních pracovníků. Rozlišovat by se mělo minimálně mezi:

- a) terénními pracovníky, jako např. asistenty u klientů a pracovníky v pečovatelské službě;
- b) pracovníky provádějícími případovou práci s klientem, tedy podporující a pomáhající klientům, ať ambulantně nebo v ústavech;
- c) pracovníky v poradenství, supervizi a managementu.

Každý stupeň odborné práce potřebuje jiné vzdělání, jiný výkon a jinou organizaci práce. Je to situace srovnatelná se zdravotnictvím. Proto jsou komory ve zdravotnictví nevhodnějším modelem pro úvahy o profesi sociálních pracovníků. Povinné členství by bylo omezeno jen pro pracovníky třetího stupně, pro ostatní by bylo dobrovolné. ■

² Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

³ Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

¹ Kuzníková, Iva (2011) Sociální práce ve zdravotnictví, Grada: Praha.